

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 338.012

МАКРОЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РИНКУ НАФТИ В УКРАЇНІ MACROECONOMIC ASSESSMENT OF THE OIL MARKET IN UKRAINE

Слисєєва Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки природокористування
та економічної теорії,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті здійснено макроекономічну оцінку сучасного ринку нафти в Україні. Для цього проаналізовано динаміку власного видобутку, стан вітчизняних та міжнародних запасів нафти, рівень залежності держави від імпоротної сировини, шляхи заміщення використання нафти іншими альтернативними ресурсами тощо.

Ключові слова: нафтові родовища, світова ціна на нафту, імпортна залежність від нафтопродуктів, переробка нафти, політика ОПЕК, альтернативні джерела енергії.

В статье проанализированы главные макроэкономические тенденции развития современного рынка нефти в Украине. Для этого исследованы динамика отечественной добычи, состояние отечественных и международных запасов нефти, уровень зависимости страны от импортного сырья, пути замещения использования нефти другими альтернативными ресурсами.

Ключевые слова: нефтяные месторождения, мировая цена на нефть, импортная зависимость от нефтепродуктов, переработка нефти, политика ОПЕК, альтернативные источники энергии.

The article analyzes the main macroeconomic trends in the development of the modern oil market in Ukraine. For this we study the dynamics of domestic production of oil, the domestic and international oil reserves, the level of dependence on imported raw materials, the way of substitution of oil by alternative use of resources.

Keywords: oil fields, the world oil price, the import dependence on petroleum, oil refining, OPEC policy, alternative energy sources.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток національної економіки безпосередньо залежить від ефективного використання та забезпечення паливними ресурсами, зокрема нафтою. Стан ситуації на ринку нафти та нафтопродуктів впливає на темпи розвитку майже всіх галузей національного виробництва, тому вирішення проблем сировинного забезпечення нафтою, а також прогнозування динаміки цін на неї є досить актуальним у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Окремі проблеми та перспективи розвитку нафтового сектору досліджували І Артемчук, С Бойченко, О Брагинський, В Бурлака, О Коваленко, М Римар та ін. У працях науковців переважно

проаналізовані загальні тенденції розвитку паливно-енергетичного комплексу України, динаміка світових цін на нафту тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проте у працях більшості вищезазначених науковців не визначені особливості розвитку вітчизняного ринку нафти після 2014 р.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета даного наукового дослідження – здійснити макроекономічну оцінку сучасного ринку нафти в Україні. Для цього ми проаналізували динаміку власного видобутку, стан вітчизняних та міжнародних запасів нафти, рівня залежності держави від імпоротної сировини, шляхи заміщення використання нафти іншими альтернативними ресурсами тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих науко-

вих результатів. Нафта – це мінеральна рідка горюча речовина темно-бурого або чорного кольору з характерним запахом, легша за воду і залягає в надрах землі, використовується як паливо й сировина. Нафта є джерелом рідкого палива, мастил, сировиною для синтетичних матеріалів тощо.

Нафтові родовища розробляють близько 75 країн світу, у тому числі на шельфі – 45. Але понад половина видобутої нафти споживається за межами її видобутку, тому нафта стала вагомим товаром на світовому ринку.

Більшість країн чітко поділені на експортерів та імпортерів нафти. Найбільше її експортують Російська Федерація, країни Перської затоки (забезпечують 42% експорту нафти), Північної (Алжир та Лівія) та Західної (Нігерія та Габон) Африки, Латинської Америки (Венесуела, Мексика, Еквадор), Індонезія, Бруней. Великими імпортерами нафти є Японія, країни Європи, США.

Впродовж 2011–2014 рр. світова ціна на нафту була на рівні 100 дол. США/барель. Із 2014 р. розпочався сучасний етап розвитку ринку нафти, який характеризується падінням цін на нафту (близько 40 дол. США/барель у травні та 50 дол. США/барель у серпні 2016 р.). Це обумовлено такими причинами: по-перше, зниженням темпів світового економічного зростання; по-друге, збільшенням за останні п'ять років на 75% обсягів видобування нафти в США (країна не експортувала нафту, проте менше її імпортувала, тому ринок нафти виявився перенасиченим) [1]. Взагалі коливання цін на нафту пов'язане з історичними подіями, циклами сонячної активності періодом у 11 років, а також із довготривалими циклами економічної активності, так званими хвилями Кузнеця-Еліота.

Ще в 1960 р. для стабілізації й контролю цін на нафту була створена Організація країн – експортерів нафти (ОПЕК), яка стала товарною асоціацією суверенних нафтовидобувних країн. Для регулювання цін на нафту на світовому ринку ОПЕК застосувала характерний для картелів метод квотування, тобто встановлення для кожної країни-учасниці індивідуального максимального обсягу видобутку нафти [2]. Членами даної організації є країни, економіки яких безпосередньо залежать від експорту нафти. До них належать Алжир, Ангола, Габон, Індонезія, Ірак, Іран, Катар, Лівія, Нігерія, Об'єднані Арабські Емірати.

Україна не надто багата на нафту. На її території відкрито 126 нафтових родовищ із промисловими запасами, які розташовані в трьох географічно-геологічних регіонах на території десяти адміністративних областей:

1) Прикарпатський прогин, або західний регіон (Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області) – 40 родовищ;

2) Дніпровсько-Донецька западина, або східний регіон (Чернігівська, Сумська, Полтав-

ська, Харківська, Дніпропетровська області) – 76 родовищ;

3) Причорноморсько-Кримський, або південний регіон (Одеська область і АР Крим) – 10 родовищ [3].

При цьому варто зазначити, що політичні події 2014–2016 рр. (антитерористична операція, анексія Криму Російською Федерацією тощо) призвели до того, що Україна наразі не може експлуатувати Донецький і Кримський нафтогазозносні регіони. У зв'язку з цим станом на кінець 2015 р. понад половина вітчизняного видобутку нафти припала на Чернівецьку (Гнидинцівське, Прилуцьке родовища), Сумську (Охтирське, Качанське родовища) та Полтавську (Сагайдацьке, Зачепилівське, Радченківське родовища) області. Другим за видобутком нафти є Прикарпатський нафтогазовий регіон (підприємства «Бориславнафтогаз» і «Долинанафтогаз»). При цьому масштаби видобутку нафти є невеликими й поступово знижуються [4].

Відзначимо, що на момент здобуття незалежності Україна володіла одними з найбільших в Європі потужностями з переробки нафти, що перевищувала 50 млн. т на рік. За десять років Україна перетворилася з експортера в імпортера нафтопродуктів. Цьому сприяли недалекоглядність державної політики та високий рівень корупції. Нині в Україні залишилося два підприємства, які легально виробляють нафтопродукти: Кременчуцький НПЗ (ПАТ «Укртатнафта») і Шебелинський ГПЗ (ПАТ «Укргазвидобування»). Наприклад, кременчуцьке підприємство, проект будівництва якого передбачав переробку 18,6 млн. т нафти на рік, у 2014 р. переробив лише 2 млн. Основна проблема полягала в тому, що у заводу не було сировини. Воно обмежене ресурсами власного видобутку, який щороку зменшується. Різке згортання діяльності підприємства розпочалося з 2008 р., після того, як змінився власник підприємства. До цього завод переробляв 6–7 млн. т нафти на рік, яка постачалася російською компанією «Татнафта». Проте після введення мораторію на поставки нафти з Росії не лише через нафтопроводи, але й водними шляхами проблеми із сировинним забезпеченням лише поглибилися. У 2009–2011 рр. підприємство отримувало азербайджанську нафту, яка постачалася в Одесу та перекачувалася в Кременчук. Проте згодом цей проект був закритий через свою нерентабельність. Окрім того, тривалий час не інвестувалися кошти в модернізацію підприємства, а низька глибина переробки старих українських НПЗ не дає вітчизняним нафтопродуктам змоги конкурувати з імпортними, що виробляються на більш високотехнологічних підприємствах. У 2014 р. Кременчуцький НПЗ, минулий лідер галузі, зменшив відбір світлих нафтопродуктів (бензинів, дизпалива, авіапалива, зрідженого газу) до десятирічного мінімуму – 49%. Натомість на білоруських нафтопереробних заводах

вихід світлих нафтопродуктів становить близько 60%, на європейських – понад 75% [5, с. 24].

Шебелинський ГПЗ – друге підприємство, яке працює і виробляє світлі нафтопродукти. Управляюча компанія «Укргазвидобування» є на 100% державною. За останні п'ять років обсяги переробки на заводі скоротилися на 35%, у 2014–2015 рр. завантаження було нижче 40% проектної потужності підприємства (1,2 млн. на рік) [5, с. 25].

Переломним моментом для української нафтопереробки став 2005 р. Тоді після чергової кризи відмінили податки за імпорту нафтопродуктів, які були інструментом державного протекціонізму галузі. Це стало справжнім випробуванням для нафтопереробних заводів, якого не витримали вітчизняні підприємства. Зазначимо, що до 2005 р. чотири російські компанії контролювали три найбільші заводи: «ТНК-ВР» (тепер – «Роснафта») управляла Лисичанським НПЗ, «Татнафта» – Кременчуцьким, «Лукойл» – Одеським, а «Група Альянс» – Херсонським. М'які умови приватизації й подальша сприятлива політика протекціонізму (захист ринку від імпорту, відсутність жорстких вимог до підвищення якості нафтопродуктів) мали зворотній ефект – у модернізацію ніхто не інвестував. Натомість сусідня Білорусія вкладала значні кошти у нафтопереробку. Коли ж бар'єри на шляху імпорту були зняті, чотири найстаріші заводи в Одесі та Херсоні зупинилися відразу, а Надвірнянський і Дрогобицький – різко скоротили обсяги переробки через недостатні обсяги російської сировини.

Хоча власної нафти в Україні небагато, проте з 2005 р. у національній економіці не було проблем із нафтопродуктами; пропозиція на ринку нафти завжди перевищувала попит. У наявних умовах Україна вибрала найбільш вигідну модель функціонування ринку – модель максимальної диверсифікації, що робить ринок нафтопродуктів прямою протилежністю ринку природного газу. Розгалуженість джерел постачання та значна кількість оптових постачальників захищають ринок моторного палива від політичних рішень та проблем окремих постачальників.

Ще в 2013 р. Кабінет Міністрів України схвалив Енергетичну стратегію України на період до 2030 р., де визначено основні цілі держави щодо розвитку нафтової галузі, а саме:

- 1) підвищення енергетичної незалежності держави за рахунок збільшення обсягу видобутку нафти;
- 2) забезпечення екологічної безпеки видобутку;
- 3) підвищення зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць у секторі;
- 4) розвиток навичок нетрадиційного видобутку нафти й газу національними компаніями;
- 5) надійне забезпечення споживачів нафтопродуктами за доступними ринковими цінами у довгостроковій перспективі;

б) збільшення енергетичної безпеки за рахунок зниження залежності від традиційних видів палива;

7) забезпечення суворого контролю за якістю палива;

8) зниження ризику виникнення дефіциту палива й можливості істотних спекулятивних коливань цін за допомогою введення вимог із обов'язкового резервування запасів палива;

9) застосування найбільш сучасного устаткування під час видобутку, у тому числі для скорочення спалювання попутного нафтового газу і т. д. [6].

Як бачимо, більшість із поставлених цілей так і не досягнуто та мають суттєві перешкоди для реалізації.

Нині найбільшою нафтодобувною компанією країни залишається ПАТ «Укрнафта». Проте, як зазначалося, обсяги вітчизняного видобутку постійно скорочуються. У 2014 р. в Україні було видобуто 2,7 млн. т нафти з газовим конденсатом, що на 22,3 тис. т (або на 9,2%) менше за відповідний період 2013 р. Зокрема, підприємствами НАК «Нафтогаз України» видобуто 2,4 млн. т, що на 252,6 тис. т (або на 9,4%) менше видобутку за аналогічний період 2013 р. [7]. Можна виділити такі причини зниження видобутку нафти в Україні:

1) різке скорочення обсягів пошуково-розвідувальних робіт. За останні 15 років в Україні не відкрито великих та середніх та запасами родовищ (понад 10 млн. т). Нові родовища ж мають незначні запаси нафти і через значну глибину і малу кількість бурових свердловин не можуть істотно вплинути на загальні обсяги видобутку;

2) виснаження запасів більшості родовищ унаслідок тривалої їх експлуатації – від 20–30 до 100 років і більше. Запаси основних родовищ виснажені на 85–95%;

3) зменшення обсягів і зниження ефективності експлуатаційного буріння;

4) низька надійність сировинної бази. Основні промислові запаси нафти на 71,3% становить найнижча промислова категорія С1, надійність прогнозів щодо якої може досягати 30–50%. За останні 15 років нові родовища передаються в промислове освоєння виключно із запасами категорії С1;

5) списання запасів, які не підтвердилися в процесі тривалої промислової розробки;

6) постійне погіршення структури запасів (упродовж багатьох десятиків років у першу чергу видобувалися ті, доступ до яких був найбільш легким);

7) висока собівартість української нафти, оскільки видобуток її прогресивним фонтанним способом майже не використовується.

В останні роки найбільшим шоком для ринку нафти та бензину зокрема стало стрімке підвищення цін. 80% палива в Україні – імпорту. Відповідно, основним індикатором цін є курс національної валюти. Внаслідок девальвації

гривні ціни з початку 2014 р. підвищилися вдвічі. Перешкодити цьому не змогло навіть стрімке зниження світових цін на 35–45%. Наприкінці 2015 р. у пікові дні валютної кризи бензин і дизпаливо подорожчали втричі порівняно з докризовим рівнем. Якщо порівняти ціни на нафтопродукти на українських АЗС на початку 2014 р. і наприкінці 2015 р. за ринковим курсом долара, то виявиться, що вони пропорційно навіть зменшилися відповідно до світової кон'юнктури. Таким чином, основною причиною подорожчання нафтопродуктів стала девальвація, внаслідок якої українці не відчули позитивного ефекту від глобальних трендів.

Через прискорення інфляційних процесів суттєво знизилася і купівельна спроможність населення, внаслідок чого сам ринок скоротився на 30–40%. Водночас це зумовило значне зменшення обсягів реалізації бензину. Так, у 2014 р. споживання бензину та дизельного палива скоротилося понад 1 млн. т (на 11%) – до 8,4 млн. т, а в кожному місяці 2015 р. цей показник знижувався ще на 25–30% порівняно з відповідними показниками попереднього року [8]. Основна причина була пов'язана з підвищенням цін унаслідок девальвації гривні і скороченням промислового виробництва, а також неможливістю постачати паливо в окуповані регіони Донбасу, де зосереджені основні індустриальні потужності України. Водночас частка ринку збуту бензину також скоротилася через підвищення попиту на зріджений газ. Скорочення реалізації дизельного палива виявилось найменшим, оскільки його більшу частку споживають промисловість і бізнес.

Загалом у структурі паливного ринку можна виділити продаж палива через АЗС і корпоративні продажі оптом. Із 8,4 млн. т палива в структурі збуту в 2014 р. 44% припало на промисловість, інше – на автомобілістів [8]. У структурі ринку бензину й дизпалива 2014 р. 63% становив імпорт, 17% – власне виробництво, 20% – тінювий ринок.

Нафтопереробна галузь в Україні є енергетично залежною від імпоротної сировини. Раніше для переробки заводи використовували переважно російську сировину (80%), а також поставки з Азербайджану, Казахстану, Киргизії, Туркменістану, Білорусі і прибалтійських країн (10%).

2014 р., незважаючи на кризові явища, пройшов для ринку відносно безболісно. Однією з головних причин цього стала диверсифікація постачання нафтопродуктів і незалежність їх постачання від Росії. До 2005 р. у балансі ринку нафтопродуктів на російську нафту припадало 95%. Україна імпортувала й імпортує з Росії нафту сорту Urals (через нафтопровід «Дружба»), який є гіршим за нафту марки Brent (більш сірчаним і важким), тому її ціна є дешевшою. У 2014 р. із РФ було імпортовано близько 1 млн. т нафтопродуктів, тобто приблизно 12,5%

загального обсягу поставок. При цьому за рік поставки скоротилися понад удвічі. Також важливим фактором, що обумовлював скорочення російських поставок, стало блокування Україною нафтопроводу «Прикарпатзахідтранс», що забезпечував поставку великих обсягів дизпалива з Росії. З початку 2015 р. Росія частково відновила свої позиції завдяки пропозиції дешевого дизельного палива, яке постачається переважно через Харківську область. Частка російського палива в 2015 р. становила 23% [5; 8].

В іншому ринку зберігає диверсифіковану структуру, в якій основні ролі відіграють Білорусія та Литва. Білорусія стала абсолютним лідером постачання нафтопродуктів в Україну. У 2015 р. до найбільших постачальників також приєдналися Польща, яка частково потіснила Литву. Загалом з 2009 до 2015 р. обсяг ринку нафтопродуктів становив: у 2009 р. – 9805 тис. т, у 2010 р. – 9634, у 2011 р. – 9555, у 2012 р. – 9834, у 2013 р. – 9465, у 2014 р. – 7 888, у 2015 р. – 6220 тис. т. Із них 39%, 46%, 60%, 75%, 80%, 84%, 83% відповідно становив імпорт. Зокрема, у 2014 р. обсяг постачання нафтопродуктів із країн Європи в Україну становив 6645 тис. т: із Білорусії – 3390 тис. т (51%), Російської Федерації – 1080 тис. т (16%), Литви – 945 (14%), Польщі – 315 (5%), Угорщини – 90 (1%), Румунії – 225 (3%), Болгарії – 60 (1%), Греції – 250 (4%), Ізраїлю – 245 (4%), інших країн – 45 тис. т (1%) [5, с. 25]. Перелік постачальників не обмежується цими країнами. Великі оператори ринку, такі як WOG і ОККО, постачають значні партії нафтопродуктів (у тому числі морем) із Греції, Ізраїлю, Угорщини, Румунії, Болгарії та інших країн.

У структурі реалізації палива на АЗС у 2014–2015 рр. 44% становило дизпаливо, 29% – А-95, 27% – А-92. Закупівельна вартість імпортного продукту становить близько 53–56% ціни АЗС; 34% – податки (причому акциз установлений в євро). Якщо ставка податку на бензини підвищилася несуттєво (на EUR 2-4 за 1 т), то на дизпаливо в квітні 2014 р. – удвічі. Наприкінці 2014 р. уряд відмовився зафіксувати цей податок у гривні. Крім того, 1 січня 2015 р. був уведений новий податок – податок із роздрібного обігу підакцизних товарів (для нафтопродуктів – у розмірі 5% від їх вартості на АЗС). За попереднім задумом, цей податок мав поповнювати місцеві бюджети. За існуючого рівня цін новий податок додає до ціни приблизно 1 грн./л. Згідно з дослідженнями Є. Мочанова, станом на середину 2015 р. у структурі ціни бензину А-95 5,8% становили витрати та маржа, 55,7% – мито, 21,8% – акциз, 16,7% – ПДВ; у вартості дизпалива – 15,9%, 53,4%, 14,1%, 16,6% відповідно [5, с. 25].

Водночас девальвація та підвищення податків створили передумови для збільшення обсягу тінювого сектору – контрабанди та фальсифікату. У 2014 р. в Україну було завезено близько

2 млн. т бензинів, 665 тис. т виробили українські заводи. Проте споживання бензину виявилось на 650 тис. т більше. Таким чином, можемо зробити висновок, що близько 20% нафтопродуктів було забезпечено тінювим сектором.

Водночас зміна ціни на нафту, значна частка нелегального ринку нафти суттєво впливають на державний бюджет України, обґрунтування інвестиційних проектів, а також на економічну оцінку запасів родовищ у надрах. Окрім того, із жовтня 2014 р. державний бюджет не отримав дивіденди від ПАТ «Укрнафта» за 2011–2013 рр. Обсяг заборгованості за ренту становить 5 млрд. грн. [9].

Окрім того, трагедія на нафтобазі у Василькові (Київська обл.) продемонструвала неефективність існуючої техніки безпеки. Більшість сховищ будувалися ще за Держкомнафтопродукту СРСР для сільськогосподарських підприємств, в які після розпаду Радянського Союзу ніхто не вкладав і не вдосконалював.

Питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) на створення одиниці продукції в Україні вищі за аналогічні показники в США та країнах ЄС у декілька разів. За цих умов необхідно приймати та втілювати у життя енергетичну стратегію відповідної спрямованості. Вона повинна реалізовуватися на трьох рівнях: державному, галузевому та на рівні кожного окремого підприємства. Основним завданням законодавства має бути створення сприятливих умов для підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів.

Родовища нафти з часом виснажуються, її закупівля займає значну частку державного бюджету. Постають питання енергозбереження та пошуку альтернативи використанню нафти.

В Європі дизельне паливо давно замінило бензин. Значно економніші та потужніші дизельні двигуни здійснили революцію. Нині спостерігається інша тенденція: європейська влада всіляко стимулює використання зрідженого газу, біопалива замість дизпалива тощо. В Україні процес «дизелізації» тільки почав проявлятися. Так, у 2013 р. частка дизпалива становила 40% реалізації. У 2015 р., урахувавши скорочення споживання, продаж дизельного палива на АЗС збільшився на 4%. Показово також, що використання бензину А-92 має власну цільову аудиторію: за останні два з половиною роки його частка на ринку бензину становила 27%, тоді як у Білорусії, яка є одним з основних постачальників бензину в Україну, реалізація А-92 становить близько 70%. Як правило, значно скорочується споживання високооктанового бензину А-95. Його витісняють дизельне паливо, а також зріджений газ, суттєве зниження ціни якого в 2015 р. зробили його надзвичайно привабливим видом палива.

Водночас в Європі активно використовують альтернативні спиртомісткі види палива. Наприклад, стандартне паливо, в якому як октанопідвищуючий компонент використовують біоета-

нол. Проте для його використання необхідно провести відповідні підготовчі роботи. Так, для цього литовцям було потрібно п'ять років: вони змінювали нормативну базу, технологічну інфраструктуру, резервуари на АЗС тощо. В Україні для цього нічого ще не підготовлено. По-друге, для того щоб уводити біоетанол, необхідно ввозити спеціальне паливо, а не стандартні нафтопродукти, які готові до використання без будь-якого втручання. Крім того, Європа вже визнала відсутність очікуваного ефекту від використання біоетанольного проекту.

Існують й інші альтернативи. Наприклад, Коста-Ріка використовує «зелену енергію» (геотермальні джерела, ГЕС, вітряки), Данія – вітрову енергію, Швеція – біомасу як альтернативу викопному паливу. Окремі європейські держави спільно з ізраїльськими вченими зуміли створити заміну нафті з вуглекислого газу і водню. Щодо України, то вирішенням поставленої проблеми може бути використання біопалива – твердого, рідкого та газового палива, виготовленого з біологічно відновлюваної сировини (біомаси), яке може використовуватися як паливо або компонент інших видів палива.

Законодавча база України щодо ефективного використання енергетичних ресурсів має декларований характер і тому потребує вдосконалення. Щоб збільшити ефективність функціонування ринку нафти і нафтопродуктів, необхідно активне законодавче державне втручання в галузь. А саме державним органам необхідно виконувати не лише законодавчу, методологічну, інформаційну функцію, але й фінансувати розробку ресурсо- та енергозберігаючих технологій і техніку для їх реалізації, створювати привабливий інвестиційний клімат, здійснювати моніторинг ефективності використання енергетичних та фінансових ресурсів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, Україна не є багатою на нафту, більшість відомих родовищ якої є вичерпаними, а розвідка й розробка глибоких покладів вимагає значних інвестиційних ресурсів. Сучасна світова тенденція з перевиробництвом нафти на зниженням її ціни виявилася майже не відчутною для українського споживача, оскільки ціни на бензин підвищилися у два-три рази внаслідок суттєвої девальвації гривні. Крім того, значне податкове навантаження на гравців ринку зумовило збільшення кількості тінювих операторів і, відповідно, втрати державного бюджету. Незважаючи на імпортозалежність, зараз в Україні сформувався висококонкурентний і диверсифікований ринок нафтопродуктів. Поставки здійснюються з десяти внутрішніх і зовнішніх напрямів, що надійно страхує країну від можливості залишитися без палива. Проте вагомими питаннями залишаються проблеми підвищення енергоефективності та використання альтернативних джерел, зокрема біопалива тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Витвицький Я.С. Волатильність світових цін на нафту / Я.С. Витвицький // Нафтогазова галузь України. – 2015. – № 5. – С. 16–20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ngu_2015_5_6.
2. Брагинский О.Б. Цены на нефть : история, прогноз, влияние на экономику / О.Б. Брагинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.chem.msu.ru/rus/jvho/2008-6/25.hdf>.
3. Плачкова С.Г. Энергетика : історія, сучасність і майбутнє / С.Г. Плачкова [та ін.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www//.energetika.in.ua/ru/>.
4. Римар Н.В. Нафтопереробна галузь у системі паливно-енергетичного комплексу України / М.В. Римар, Н.В. Ликун // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.5. – С. 231–237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2015_25.
5. Мочанов Е. Кто остался в строю нефтеперерабатывающей отрасли в Украине / Е. Мочанов // Бизнес. – 2015. – № 28. – С. 24–25.
6. Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.rada.gov.ua.
7. Коваленко О. Стан та перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу в Україні / О. Коваленко // Галицький економічний вісник. – 2015. – Т. 48. – № 1. – С. 18–25.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.ukrstat.gov.ua.
9. Куюн С. Полные баки 2015 / С. Куюн // Бизнес. – 2015. – № 28. – С. 19–20.